

УДК 159.953.5-048.34:37.01843

**С. Р. Плотніченко, к.е.н., доц., Г. В. Ортіна, д.н. з держ. упр. доц.,
Ю. Є. Вороніна, к.н.з держ.упр., ст. викл., Н. П. Рибальченко, викл.,
А. М. Жорняк, викл.**

Таврійський державний агротехнологічний університет
імені Дмитра Моторного

ОРГАНІЗАЦІЯ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Анотація. Статтю присвячено проблемі виникнення й запровадження дистанційного навчання у закладах вищої освіти. Проводити навчання віддалено, не бачити студентів, не мати можливостей пояснити особисто й допомогти в момент виникнення проблеми – ще кілька місяців тому вчителі не могли й уявити таких ситуацій у своїй роботі. Але пандемія внесла несподівані корективи і змусила всіх терміново опанувати цифрові інструменти й нові педагогічні підходи та методики.

Ключові слова: дистанційне навчання, онлайн, інформаційні повідомлення, графік здачі, комунікації.

Постановка проблеми. Вимушене дистанційне навчання стало викликом для всіх учасників освітнього процесу: викладачами, студентами і батьками. Організувати якісне навчання з використанням цифрових технологій, надихати й мотивувати студентів, давати раду технічним проблемам виявилось зовсім не просто. Але Україна не виняток – жодна держава, жодна освітня система у світі не була готова до цього.

Взаємодія всіх учасників освітнього процесу – один з найважливіших факторів успішного функціонування будь-якого закладу вищої освіти. В умовах дистанційного навчання, коли викладі й студенти не можуть бути поруч, взаємодія між усіма учасниками освітнього процесу: адміністрацією закладу, викладачами, студентами і батьками – набуває особливої важливості.

Дистанційне навчання – це індивідуалізований процес набуття знань, умінь, навичок і способів пізнавальної діяльності людини, який відбувається в основному за опосередкованої взаємодії віддалених один від одного учасників навчального процесу у спеціалізованому середовищі, яке функціонує на базі сучасних психолого-педагогічних та інформаційно-комунікаційних технологій [1, с. 5].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вживання терміну «дистанційне навчання» зустрічається при розробці проблем психології особистості, у загальній, соціальній психології, педагогіці, політології, економіці. Алевтина Лотоцька – головна спеціалістка МОН (2008- 2019), займалась питаннями початкової освіти. Брала участь у розробленні Державного стандарту початкової освіти, методичних рекомендацій із

викладання навчальних предметів і оцінювання навчальних досягнень Оксана Пасічник – учителька інформатики ліцею «Сихівський» (м. Львів), учасниця робочої групи з розробки Державних стандартів освіти для Нової української школи. Проходила стажування з питань цифрової освіти у Швеції, Польщі, Канаді, США, Франції, Швейцарії. Авторка курсу «Е-дидактика та змішане навчання» Українського католицького університету. Авторка проекту «ДистОсвіта» – дистанційне навчання інформатики.

Формулювання цілей статті. Організувати якісне навчання з використанням цифрових технологій, також основні принципи, способи і прийоми діяльності, взаємодія між усіма учасниками освітнього процесу: адміністрацією закладу, викладачами, студентами і батьками – набуває особливої важливості.

Саме адміністрація ЗВО має забезпечити організацію діяльності закладу освіти в умовах режиму дистанційного навчання, узгодити правила та розклад взаємодій усіх учасників освітнього процесу для виконання освітніх програм закладу.

Завдання керівника закладу освіти – обговорити зміну форм навчання з викладацьким колективом, обрати онлайн платформу, організувати й запровадити навчання з використанням дистанційних технологій. Тобто слід не перекладати відповідальність на викладачів, а допомогти колегіально обрати оптимальний варіант, зважаючи на технічні можливості закладу, кожного викладача та студента. У свою чергу, завдання викладачів – організувати комунікацію з студентами і батьками. Запроваджуючи дистанційне навчання, адміністрації закладу слід зважати не лише на наявність техніки і доступу до інтернет у викладачі та студентів. Варто пам'ятати, що рівень сформованості самостійної роботи зі студента тому організовувати роботу для відпрацювання.

Щоб уникнути хаосу, в колективі варто визначити відповідальну особу, координатора дистанційного навчання, який/яка комунікуватиме щодо питань організації дистанційного навчання. Необхідно поцікавитись у викладачів, яка їм потрібна допомога в опануванні інструментарію, у разі потреби й можливості – організувати експрес-навчання. Очевидно, що якщо до початку дистанційного навчання викладач не користувався(лася) електронними засобами в роботі, то за короткий час він/вона не опанує складних для нього/неї інструментів. Сьогодні весь світ перебуває в умовах необхідності працювати по-іншому. Не варто тиснути на викладача, якщо в нього/неї щось не виходить. Важливі підтримка й допомога. Занадто високі вимоги до «віртуального ідеального» викладача або студента, а також відсутність чіткої нормативно-правової бази в умовах існування багатьох інших освітніх проблем щодо впровадження дистанційного навчання не сприяють ефективному вирішенню проблеми [1, с. 15].

Викладач зобов'язаний(а) виконувати освітню програму для досягнення студентами передбачених результатів навчання, тобто надавати інформацію щодо обсягу та змісту навчального матеріалу, завдань на його закріплення,

перевіряти й оцінювати їх та надавати відгуки на виконані завдання. Саме викладач співпрацює з усіма учасниками освітнього процесу. Він/вона має розуміти мету, план виконуваних завдань, інструментарій для праці, її обсяг та методику оцінювання виконаної роботи. Рекомендуємо викладачам розпочати з планування графіка своєї роботи, визначити базові інструменти та платформу. Як показує досвід, не варто одночасно «кидатись» на всі платформи – краще обрати просте й доступне, а згодом виробити чіткий алгоритм дій. Викладачу треба пересвідчитись, що він/вона технічно готовий(а) до праці на обраній платформі, провести пробний вихід з колегами, скласти графік онлайн-зустрічей зі студентами, створити групу або спільноту зі студентами в зручному месенджері та повідомити про дату і час занять. Для реалізації завдань індивідуальної освітньої траєкторії осіб з особливими освітніми потребами викладачам та асистентам варто проаналізувати індивідуальну програму розвитку студента, календарно-тематичне планування, визначити теми для вивчення в дистанційному режимі, розробити тематичні завдання в системі онлайн у межах встановленого навантаження. Студенти мають опрацьовувати навчальні матеріали для оволодіння відповідними компетентностями та досягнення передбачених освітньою програмою результатів навчання, дотримуючись принципу академічної доброчесності. Зі свого боку, батьки зобов'язані забезпечити належні умови для навчання, сприяти виконанню дитиною завдань та досягненню передбачених результатів.

Для будь-якого навчання комунікація є невід'ємним складником педагогічного процесу. Від рівня комунікації залежить її ефективність, і дистанційне навчання тут не виняток. Взаємодія між учнями та вчителями в дистанційному навчанні відбувається в межах штучно створеного комунікативного простору. Комунікативний простір передбачає сформовану ситуацію взаємодії, в якій є місце, час та взаємне бажання для спілкування, спрямовані на досягнення цілей процесу навчання. В умовах дистанційного навчання цей процес складніший, породжений необхідністю спільної діяльності, сприйняття та розуміння інших у віртуальному просторі. Складністю дистанційного навчання є не тільки стимулювання учнів до внутрішньої роботи, а й можливість розгортання діалогу, який дозволяє учням висловлювати найрізноманітніші пропозиції. Основна мета комунікації полягає в залученні та мотивації учасників

Підвищення ефективності комунікаційних систем організації можливо на основі детального аналізу використовуваної технології комунікацій та визначенні розривів, нестиковак або провалів в комунікаційному процесі. Майже для всіх організацій регулювання інформаційних потоків залишається досить проблематичним явищем: інформація не завжди потрапляє саме до тієї особи, до якого вона повинна потрапити, а якщо й до того, то не завжди своєчасно. Крім того, в ряді організацій існує проблема нерівномірного інформаційного навантаження. Тому дуже важливим і найбільш часто використовуваним напрямком у вдосконаленні комунікаційного процесу

виступає оптимізація системи зворотного зв'язку, усунення комунікаційних бар'єрів, підвищення точності переданої інформації.

Методами поліпшення комунікації можна виділити наступні:

1. Управлінське регулювання: чітке визначення та формулювання завдань; формування чіткого уявлення про потреби в інформації начальника і підлеглих; планування, реалізація, контроль у напрямку поліпшення інформаційного обміну; обговорення планів, завдань, шляхів їх вирішення.

2. Удосконалення системи зворотного зв'язку: переміщення людей з одного підрозділу організації в інше з метою обговорення; опитування працівників, в середовищі яких необхідно виявити: чи чітко доведені до них завдання їх діяльності, з якими потенційними і реальними проблемами стикаються або можуть зіткнутися стратегії змін; чи отримує їх керівник для пропозицій.

3. Удосконалення системи збору інформації з метою зниження тенденції фільтрації ідей або їх ігнорування на шляху знизу вгору.

4. Створення каналів інформаційних повідомлень.

5. Впровадження сучасних інформаційних технологій (електронна пошта, відеоконференція та ін.). Управління комунікаціями необхідно будувати на принципах, що визначають увагу керівника до цієї сторони його діяльності як менеджера, а також науковий підхід до формування системи комунікацій в організації.

До такого роду принципів належать:

– принцип формування структури комунікацій, що відповідає потребам співробітництва, партнерства та компетентності;

– принцип регулювання масштабів комунікацій для певних посадових осіб і підрозділів;

– принцип раціонального використання робочого часу керівника;

– принцип інформаційного забезпечення комунікацій, розподіл інформації для встановлення і підтримки необхідних комунікацій;

– принцип повноважень і відповідальності;

– принцип регулювання комунікативного навантаження різних ланок організації;

– принцип обліку неформальних комунікацій і використання їх у процесі управління до навчання [2, с. 25].

Діалог між викладачем й студентами є важливим у ході як письмового, так і усного онлайн-спілкування. При цьому необхідно, щоб учень чи учениця отримували якісний зворотний зв'язок, це додатковий стимул та мотивація.. Найстійкішою мотивацією є внутрішня (когнітивна), тобто мотивація усвідомленої дії. У дистанційному навчанні вона відіграє головну роль. Варто зазначити, що це найскладніша мотивація для студента, яка ще не завжди усвідомлює себе самостійною особистістю з власним місцем у соціумі, не розуміє, які знання можуть допомогти йому/їй стати успішним(ою) і щасливим(ою). У центрі комунікативного простору перебуває навчальний предмет. Але в ході проєктування взаємодії необхідно враховувати не лише

предметну спрямованість, а й мотиваційний аспект навчання. Якщо використовувати складну інформацію без урахування вікових і психологічних особливостей студента, давати великий обсяг завдань одразу на тривалий період, це не сприяє внутрішній мотивації дитини. Завдання викладача – зробити матеріал максимально доступним, цікавим, наочним і таким, що стимулюватиме до розширення знань. Завжди більш виграшними є ілюстровані онлайн, що спонукають студента до співтворчості, пошуку, перетворюють її на дослідника. Зворотний зв'язок з викладачем – важливий фактор засвоєння знань. Студент повинна бачити свої успіхи і вчитися працювати над помилками. Мотивація досягнення реалізується в успішності освітньої діяльності студентів, у прагненні до поставлених цілей і виявленні наполегливості. Студенти, орієнтовані на успіх, частіше досягають своїх цілей. Так працює заклад вищої освіти, але в умовах дистанційного навчання особливо важливо хвалити студентів, відзначати їхні досягнення й успіхи, навіть невеликі [3].

Дистанційне навчання базується на принципі гнучкості місця, часу, темпу та траєкторії навчання, і використати ці переваги. Можливість впливати на деякі аспекти свого навчання підвищує внутрішню мотивацію студентів, тож варто дати їм вибір у тому, які завдання виконувати (наприклад, 3 з 5 запропонованих), у якому порядку, за яким розкладом (у межах навчального тижня). Самостійна відповідальність за власну навчальну траєкторію формується поступово, тому варто нарощувати автономність у процесі навчання. Кожен викладач, стикаючись із викликом організації дистанційного навчання, має скоригувати власні календарно-тематичні плани, оптимізувати матеріал та очікувані результати, заплановані на період дистанційного навчання. Важливо забезпечити досягнення очікуваних результатів навчання, водночас пам'ятаючи, що деякі з них можуть бути недосяжними в нових умовах, деякі – потребуватимуть незначної корекції, а частина – залишаться незмінними. У ході планування навантаження кожного заняття слід мати на увазі, що самостійне опрацювання матеріалу учнями триває довше, ніж виклад цього матеріалу викладачем. Варто скоротити, наскільки це можливо, обсяг матеріалу. Це означає оптимізувати тематичне планування, вилучити несуттєві фрагменти, комбінувати матеріал кількох тем в одну. Також доцільно переглянути очікувані результати навчання і встановити дещо нижчий їх рівень або цілком їх скоригувати, якщо в умовах дистанційного навчання їх досягнення є надто складним. Початково варто розраховувати на охоплення приблизно половини планованого матеріалу. Якщо група успішно і швидко засвоює скорочений матеріал, можна поступово додати вилучені теми [1, с. 34].

Висновки: важливо проаналізувати ефективність технологій, використаних під час дистанційного навчання на карантині, зокрема й для того, щоб продовжити використовувати деякі з них для змішаного навчання, електронної підтримки очних занять тощо. Для цього потрібно визначити практики та технології, які підтвердили свою успішність, і застосовувати їх

надалі. Наприклад, технології організації інтерактивних опитувань чудово працюють на очних уроках, цифрові творчі завдання можуть використовуватись для проєктних підходів, а практика формувального оцінювання має стати звичною, незалежно від форми організації освітнього процесу. Найбільш імовірно, що та чи інша форма змішаного навчання буде застосовуватись і надалі, тож закладу освіти варто докладно дослідити можливі технологічні рішення для забезпечення безперервного навчального процесу, організувати підвищення кваліфікації для викладачів.

Список використаних джерел.

1. Організації дистанційного навчання. URL: <https://nus.org.ua/wp-content/uploads/2020/05/Methodychni-rekomendatsii-VERTYKAL.pdf>
2. Комунікативний менеджмент. URL: https://udhtu.edu.ua/wp-content/uploads/2017/08/metod_3115.pdf
3. Плотніченко С. Р., Шляхи підвищення продуктивності праці персоналу на підприємствах. Проблеми та перспективи сталого розвитку АПК: матер. міжнар. наук.-практ. конф., (м. Мелітополь, 7-14 квітня 2015 р.). 2015. Т. 3. С. 103-105.
4. Дуткевич Т. В. Конфліктологія з основами психології управління: навч. посібник. К.: Центр навчальної літератури, 2005. 456с.
5. Плотніченко С.Р. Операційний менеджмент в системі управління підприємством. Збірник наукових праць ТДАТУ (економічні науки). Мелітополь: Вид-во Мелітопольська типографія «Люкс», 2016. №1 (30). С. 59-61.
6. Плотніченко С.Р., Анатасова К.В. Зв'язки з громадськістю як позитивний імідж в органах влади. Збірник наукових праць ТДАТУ (економічні науки). Мелітополь: Вид-во Мелітопольська типографія «Люкс», 2018. №1 (30). С. 53-55.
7. Плотніченко С.Р. Етика менеджера в діловому спілкуванні. Збірник наукових праць ТДАТУ (економічні науки)/ Мелітополь: Вид-во Мелітопольська типографія «Люкс», 2016. №1 (30). 163 с.

Plotnichenko S., Ortina H., Voronina Y., Rybalchenko N., Zhorniak A. Organization of distance learning in higher education educational institutions

Summary. The article is devoted to the problem of the emergence and introduction of distance learning in higher education. Teaching remotely, not seeing students, not being able to explain in person and help when a problem arises - a few months ago, teachers could not even imagine such situations in their work. But the pandemic made unexpected adjustments and forced everyone to urgently master digital tools and new pedagogical approaches and techniques.

Keywords: distance learning, online, information messages, delivery schedule, communications.